

Şeki Mevlid Merasimlerinin Musikisi

Fettah Halikzade

(Azerbaycan)

Giriş

Azerbaycan dini musikisinin türleri içersinde bir sıra bölgelerimizde (Şeki,Gah,Zaqatala,Borçalı,Bakı ve b.) hala da yapılmakta olan Mevlid merasiminin çeşitli ezgileri özel bir yere sahiptir. Din, felsefe, şiir ve musiki açılarından Türk-İslam kültürüne sıkı bir bağlılık, musikinin tören içinde önemli rol oynaması, üslup açısından milli ve bölgesel özellikler taşıması ve mukaddes bir konunun farklı şekilde yorumlandırılması birçok bilimsel sorulara neden olduğu halde şimdiye kadar ele alınmış değildir.

Arapça “Mevlid” kelimesi doğum, doğumun yeri veya zamanı anlamlarına gelse de, İslam dünyasında çoğuzaman Hz. Muhammed (S.A.V.)-in doğumu gibi anlaşılmaktadır. Yüce Peygamberimize olan mukaddes bir sevginin ve ihtiramın ifadesi olan “Mevlid törenleri” İslamiyetin ilk asırlarından bu yana değişik şekilleri ile Arabistan, Hindistan, Kuzey Afrika, İspanya, İran ve Türkiyede süregelmiştir. Türkiyede halen yaygın olan “Mevlid-i-Şerif” (Şerefli doğum) törenlerinde Süleyman Çelebinin (1351-1422) yazmış olduğu “Vesilat-ün-Necat” manzumeleri kullanılsa da, Osmanlı devletinde geleneğin tarihi daha eski zamanlara dayanır.

Sovyet döneminde Azerbaycanda din ve dini musiki yasak olduğundan onun araştırılması ciddi bir şekilde engellenmiştir.Müzikoloji biliminin böyle bir durumunun başka bir nedeni Mevlid merasimlerinin daha çok bir bölgede – Azerbaycanın Kuzey Batısında yer alan Şeki¹ ve yöredeki köylerde sürdürülmesi ile ilgilidir. Mevlid (Azeri dilinde “*Mövlud*”, yerli lehçede ise “*Möhlüt*”)dini bir tören olmak üzere komşu bölgelerde düzenlense de, Şekide daha parlak ve benzersiz bir musikisi ile ilgi çekmektedir.

Bildirimiz Şekiye mahsus Mevlid merasim musikisinin öğrenilmesinde ilk teşebbüs olduğundan konu ile ilgili çeşitli sorunları belirlemeye ve gücümüz yettiği ölçüde cevaplandırmağa çalışılmıştır. Olayın dini, felsefi, tören ve şiir yönlerini gözlemlerde bulundurup ilahi ve kasidelerini notaya almak, üslup özelliklerini araştırıp Türkiyede icra edilen benzeri törenlerin ezgileri ile karşılaştırmak tebliğimizin başlıca amaçlarındanıdır.²

Şeki Mevlid merasimlerinin tarihine dair.

Bu konuda yeterli bilgimiz olmadığından önce son yüzyılların Şeki tarihine ve medeniyetine göz atılmış,az sayıda belgeler araştırılmış ve merasimin tertibatına çeşitli açılardan bakılmıştır.

Şeki Azerbaycanın iktisadi ve ticari, sanat ve kültür merkezlerinden biri olmuş, özellikle de ipek istihsalinin hacmine göre tüm dünyada “Azerbaycan Lionu” adı ile şöhret bulmuştur. XIX. yüzyılın ikinci yarısında Şekide yaşamış şairler burada edebi ortamı oluşturabilmişlerdir. Hacı Resul (1803-1883), Mustafa Ağa Şekihanov (öl. 1895, Kerim Ağa Fatehin oğlu), Muhammed Şemmeduz, Molla İbrahim Halil (1860-1900), İsmayıl bey Nakam (1841-1904) ve başkaları din ve muhabbet mevzularında şiirler yazmış, Mah ve Mahtab gibi hanım şaireler şiirleşmiş, amatör oyuncular oyunlar sergilemişlerdir. Yörenin köylerinde aşık ve zurna icracılığının eskiden beri gelişmesinin yanısıra muğam sanatı da rağbet görmüş, büyük hanende Şekili Alesker, tarzen Ahmed bey Tahirov zamanının ustad sanatkarları gibi meşhur olmuşlardır.

Süleyman Çelebinin “Vesilat-ün-Necat” eserinin Şekide de kullanılması Türkiye ve Azerbaycan arasında tarihi-medeni bağlantıların varoluşuna dair bir kanıttır. Mevlid konusunda ilişkiler her ne zaman kurulmuş olsa bile, ateizm tebliğatının çok güçlü olduğu Sovyet döneminden daha önce baş vermeliymiş. Bu ilişkilerin kurulmasında dil ve din (bölgede İslamın sünni mezhebi hakimdir) etkenlerinin rolü büyüktür. Fakat Şekin güneyinde yer alan Ağdaş ve Göyçay bölgelerinde, özellikle de Batıya, Türkiyeye doğru uzanan topraklarda (mesela, Gazakh) sünnilerin ezici çoğunluk oluşturmasına rağmen, bu merasim, musikisi ile birlikte yaygın değildir. Bu bakımdan araştırılan bölgenin medeniyet, din, musiki ve şiir tarihine de dikkat etmemiz gerekmektedir.

Şekide şehir medeniyetinin gelenekleri, divan edebiyatı, tasavvuf felsefesi, sanat musikisinin *muğam* türü yüksek bir noktaya ulaşmış ve Mevlid merasimlerinin meydana gelmesinde elverişli bir ortam oluşturulmuştur. Süleyman Çelebi ve Yunus Emre şiirlerinin yerli musiki üslubunda icra edilmesi gerçeğinden yola çıkılarak Mevlidin Şekiye gelişini en geç XIX. asra aidedebiliriz. XV. yüzyılda bu torpaklarda hakim olmuş Derviş Muhammed Hanın nisbesi dervişliğin o zamandan beri yayılıp rağbet kazanmasına kesin bir işarettir. Bu yüzden de Şeki Mevlid merasimlerinin tarihi nerdeyse XV.-XIX. yüzyıllar arasında bulunmalıdır.

Bu doğrultuda araştırmaların elyazmaları üzere devam etdirilmesi yararlı olabilir. Azerbaycan MEA Elyazmaları Enstitüsünde geçen yüzyıllara ait belgeler içerisinde Şeki şairlerinin elyazıları başka muellifler gibi S.Çelebinin de şiirlerini içermektedir. Bu elyazmalarından en eski tarihi taşıyanlar konumuz açısından, şüphesiz, büyük role sahip olacaktır.

Süleyman Çelebinin “Vesilat-ün-Necat” eseri türkçe mevlidnamelerin en üstün bir örneği gibi Azerbaycanda da yayılmıştır. Ülkemizde eserin 28 nüshasından başka ,aynı konuyu işlemiş olan şairlerimizin (Müznib, Ümmeti, Maksudi, Maşrebi, Renci ve adı bilinmeyen yazarlarımızın 14 eseri de elyazıları şeklinde mevcuttur. Maalesef, bu elyazmaları bilim camiasınca ve uzmanlarımızca bilinmediği için yalnız son yıllarda incelenmeye başlanılmıştır.

“Vesilat-ün-Necat”-ın Abdul Gani Nuhevi Halisakarızadeye (XIX yy.) mahsus nüshası daha büyük ve dolgundur. Nüshayı araştıran genç uzman Lamiye Süleymanova önemli bir bilgi vermektedir: “Abdul Gani Nuhevi elinde olan çok sayıda “Vesilat-ün-Necat” nüshalarından hakiki metne daha uygununu istifade

etmiştir” (13..238). Abdul Gani Nuhevinin kullanmış olduğu nüshalar alimim XYIII. asırda yaşamış Halisa karı ninesinin zengin kitaplığında bulunabilirdi.

Doğrudur,metinlere bilimsel ilkeler açısından baktığımızda bazı mevlidnameleri merasime uygulanmayan saf şiir örnekleri gibi de görebiliriz. Abdul Gani katibimizin Şeki/Nuha şehrinde yaşaması nüshanın burada kullanıldığına bir delil olarak yerli merasimlerin tarihini de aydınlatmaktadır. XIX. asıra ait olan nüsha uygun merasimlerin de en geç aynı zamandan başlatılmış olması ihtimalini ispat etmektedir. Bu tarihin hatta daha geçmişlere götürülmesi de mümkündür.

Sovyetler döneminde dine karşı tepki gösterilmesine rağmen halkın arasında Mevlid törenleri her zaman sürdürülmüştür. Edindiğimiz bilgilere göre 1930-40-lı yıllarda dine karşı baskı güçlenmiş ve İkinci Dünya Savaşından sonra yumuşamaya başlamıştır. Amma yine de Şekin Kışlag mahallesindeki Topgarağaç mescidinin 1990-lara kadar dokumacılık müessesesi gibi kullanılmış olması düşündürücüdür.

XX. yüzyılda Şeki ve yöresinde “Mevlid-i-Şerif” törenleri mescitlerden evlere çekilmiş, onların ziyafet şeklinde yapılması ağırlık kazanmıştır. Bunu da belirtmek isterim ki,Hz. Muhammedin Mevlidi ile ilgili olarak Bayram ziyafetlerinin düzenlenmesi başka ülkelerde de olmuştur. Bu konuda Pr.Dr. N.Pekolcay yazmıştır: “Erbildeki törene dayandığını sandığım “Mevlid”-in “Bayram ziyafeti” manası da kaynakların kaydettiği bilgiler arasındadır.” (7.s2)

Şeki evlerinde yapılan büyük “Mevlid” törenlerinde erkek ve kadınlar komşu odalarda oturup merasim havalarını birlikte dinleyebilirler.*Cuma mescidinde* kadınlar için ikinci katda yer ayrıldığı görülmektedir. Bundan başka, kadınların meclisleri de yapılabilir (özellikle köylerde).

Sovyetler Birliğinin sonlarına doğru (80. yıllar) ortaya atılan *perestroyka* (yenidenyapılanma) ve *glasnost* (açıklık) politikası zemininde yeni hareket başlatıldı. Bakü Üniversitesinin Filoloji bölümünden mezun olmuş Memmed Emin Selimoğlu (1937-1996) Mevlid metinlerinin doğru ve anlaşılır şekilde okunabilmesi amacı ile S.Çelebi şiirlerini Azeri lehcesine aktardı.

Azerbaycan bağımsızlığını kazandıktan sonra, çok sayıda şeklinin (yüzlerle) mescitlere akışı zamanı bile merasimlerin yapısında ziyafet şekli sağlanmakta ve onların biçimini etkilemektedir.Hz. Muhammedin annesi Amine hatuna şerbetin verilmesi hikayeti ile merasim iştirakçilerine şerbet ikram edilmesi üst-üste düşer. Dolayısıyla da ,”Vesilatü-n-Necat”-ın bu bölümü Şeki geleneğinde Türkiye törenlerine nispeten ertelenmiş olur.

Bundan başka Şeki Mevlid merasimlerinin evvelinde nasr ve nazmla söylenip okunan bir rivayete Türkiyede üretilmiş kaset ve kompakt disklerde rastlayamadık.⁴ Hz.Muhammedin doğumu zamanı dünyanın nura boyanması Türkiyede olduğu gibi Şekide de kandillerin yakılması ayini ile ifade edilmektedir.

Şeki mevlidlerinin musikisi üzerine.

Genelde “Mevlid-i-Şerif”-in musikisi tatbiki görev taşıdığından onun ezgileri merasimden ayrı düşünülemez. Aslında merasimin tertibatı ve dokusu çoktabakalı olmak üzere dini-felsefi görüşleri açıklayan şiirelerin, icra edilen ayinlerin ve

okunan havaların sırasından örülmüştür. Törenin Kuran-ı-Kerimle başlatılması ve tamamlanması ara duaları ile birlikte bir çerçeve oluşturarak şiir, musiki, ayin unsurlarını içerisine alır. Mesela, “Mevlidin” dini felsefesi aşağıdaki konuların açıklanmasından meydana gelmektedir: Mevlid (Peygamberimizin doğumu), Münacaat (Allaha yalvarma), Risalet (Peygamberliğin bildirilmesi), Mirac (Göklere çıkışı: Cenneti ve cehennemi görmesi), Rihlet (Peygamberimizin vefatı). Şeki Mevlid törenlerinde kandillerin yakılması ve duaların okunmasından başka, şerbet verilmesi, evlerde ihsan paylanması ayinleri de icra edilmektedir. Törenin musiki kurluşuna ilahiler (“Güller sümbüller” ve “Sordum sarı çiçeğe” - Türkiyede, “Cennet şarkısı” - Şekide) eklenebilir. Bazı konuların ön plana, diğerlerinin ise arka plana çekilmesi genel kompozisyon kuruluşun çeşitlerini meydana getirir.

Türkiye ve Azerbaycanın (Şekinin) geleneklerinde Mevlid aynı din, felsefe ve şiir üzerinde yapılırsa da, muhletif şartlar törenin farklı tertiplenmesine yol açmıştır.

Mevlid merasimlerinin ezgileri sanat ve halk musikisinden kaynaklanarak tatbiki önem taşımakta, olayların ilerlemesini takip ederek şiirlerin etkisini artırmak görevini yerine getirmektedir. Aynı zamanda kendine özgü büyük bir tesir gücüne sahip olan musiki katılımcıların kalbine rengarenk ve sağlam duygular aşılacaktır.

Şekide yapılmış Mevlid-1 ve Mevlid-2 merasimlerinin birbirine benzeyen kuruluşunu sunmakla beraber farklı yönlerini de açıklayalım.³

1. Kuran-ı- Kerim
2. Hikayet (Şüşter makamında bir ilahi)
3. Münacaat (Segah makamında)
4. Cennet şarkısı(ezgi Mevlid-2 merasiminde başkadır)
- 4.a. Arifsen ar eyleme(ezgi Mevlid-1 merasiminde yoktur)
5. Kaside (Bayatı-İsfahan veya Zemin-Hara)
6. Kaside(Senin eşqin qemu derde)
7. Şüşter makamında ilahi (ayni ezgi)
8. Kaside (arapça)
9. Şüşter makamında ayni ezgi (Muhammedin doğumu)
10. Kaside (Zemin hara)
11. Merhaba
12. Kuran-ı-Kerim

Mevlid-2 töreninin musikisinde başka farklılıklar da bulunmaktadır. Mesela, Şüşter makamında okunan ikinci bir ezgi (Örnek 6) diğer video-kasete yazılı Mevlid töreninde yoktur. Bundan başka Bayatı-İsfahan kökünde olan bir Kaside makamını değiştirerek Zemin-Hara makamında ifade olunmuş, 10-cu sırada gelen Kaside ise “Zemin Hara”da yok Segah makamında okunmuştur. “Cennet şarkısı”nın başka ezgilerinden biri de Örnek 4-te sunulmuştur. Belirttiğimiz bu noktalar dışında karşılaştırılan Şeki merasimlerimizin musikisinde önemli farklılıklar görülmemiştir. (Bu havaların bir kısmı bildirimimize eklenmiştir)

Her iki Şeki Mevlid merasiminde musiki havaları arasında bağlantılar zayıftır ve birinden diğerine geçişler yapılmamaktadır –musiki mustakil bir bedii görev taşımadığından sadece belli bir konuda yazılmış şiirleri revnaklandırmaktadır.

Zikir törenlerine has olan *vecd* durumuna ulaşmaya aykırı olarak Şeki Mevlid merasimlerinin musikisi Anadolu'da olduğu gibi serbest ve ölçülü ritm düzenlerine dayanmakla, genelde, ağır tempo-da icra edilmekte, ciddiyet, rahatlık ve kutsiyet duygularını yansıtmaktadır.

Aynı zamanda musiki parçaları arasında belli ölçüde anlam taşıyan ilişkileri de bulabiliriz. Mesela, Mevlid 1-in sonunda Kuran-ı Kerimin bir oktav yüksekte okunması muğamın gelişmesi prensipinden gelen bir özelliktir.

“Major” tonlu Rast makamının ilk defa “Merhaba” (Örnek 7) korosunda kullanılması kandillerin yankılmasını ve genellikle, alemin nura boyanması düşüncesini musiki aracılığı ile temsil eder. Kaside ve dualardaki serbest ritimli ferdi okumalarla ilahilerin ölçülü uslupta koro icrası arasında da ilişkiler bulunmaktadır. Ritm tezatlarının önemi Türkiye mevlidlerinde özellikle büyüktür.

Mevlidun musiki tertibatı körtabii şekilde yapıldığından bazı eksiklikler de söz konusudur. Mesela, “Şuster” makamındaki ezginin (Örnek 1) defalarca seslendirilmesi veya dünyanın nura gark olmasının remzi gibi nitelendirdiği Rast makamından sonra hüzünlü bir Humayun makamında Kuran tilaveti bedii mantığa uygun değildir. Bu doğrultuda gereken işlemlerin yapılması ,sanırım, musiki unsuruna mana ve gözellik verebilir.

Şekin Mevlid merasimlerinde okunan havaların ekseriyeti Azerbaycan halk, sanat ve dini musikilerine dayanmakla beraber Anadolu musikisi ile de ortak noktalara sahiptir. Az sayıda ezgilerin Azeri kültüründen ziyade Anadolu damgası taşıması onların kaynağına bir işarettir (“Cennet şarkısı”-2. Örnek 4). Bu gibi benzerlikler Süleyman Çelebinin iktibas edildiği ilk dönemlerde daha kabarık olmalıydı da, zaman geçince yerli musiki üslubu sonuçta ağır bastı, diyebiliriz.

“Cennet şarkısı” adını taşıyan iki ezginin üslup özellikleri onların muhtelif köklere bağlılığından ileri gelmiştir. “Cennet şarkısı”-nda(Örnek 3) Segah ve Şur (Türk musikisinde Hüseyini makamına uygundur) makamlarının ard-arda gelmesi, üçdilimli ölçü ve ritm figürü Azeri kültürü ile, özellikle mersiyelerle benzerlik arzettiği de, aynı güfteye dayalı başka bir ezginin altı çeyrekli ölçüsüne yerli halk musikisinde rastlayamadığımız yüzünden onun Anadolu dini musikisinden kaynaklandığını düşünebiliriz.(Örnek 4)

Notaya alınmış olan kasidelerden biri (“Senin eşqin gamu derde”,Örnek 5) aruz vezninin Hazac bahrinde olmakla Azeri musike has dört çeyrekli ölçü ile başlar, üstelik Segah makamına göre de hemçinin aynı kültüre bağlı olduğunu arzeder. Aynı zamanda kasidenin sonraki mısraları aruz şiirini serbest olarak teğanni etmektedir.

Remel bahrinde yazılmış Süleyman Çelebi şiirlerinin “Şüşter” makamında okunması halk musikisine (folklor) has olmadığı gibi, aynı adı taşıyan milli muğamla bağlı olmayabilir. Komşu Gah rayonunda muğam sanatının yayılmamasına rağmen adı geçen makama dayalı ezgilerin bulunması (az da olsa) tesirin başka kanallarla da sızabildiğine bir delildir. Aynı sözleri başka bir Şüşter havası (“Arif ol, ar eyleme”) hakkında da söyleyebiliriz.(Örnek 6)

Şeki gezilerinde merasim dışında derlediğimiz başka Mevlid havalarını da notaya aldık. Gohmug köyünden olan Nasibe Amir kızı (1922 d.) “A ya Rebbim ar eyleme” mısrası ile başlayan, mersiye veya ağıya benzeyen okumasında(Örnek 9) iki nev ritm formülünü kullandı. Bunlardan biri arkaik (eski)halk mahnı yaratıcılığının beşzamanlı ölçüsünü, diğeri ise tüm İslam halkları kültüründe (şiir ve musikisinde) geniş yayılmış altzamanlı ölçünün iç ritminden ibarettir. Molla Behram (1959 d.) ise ustadı Memmed Emin Hacımemmedovdan (1925-2005) öğrenmiş olduğu eski Mevlid havalarını sundu (Örnek 8 ve 10). Şeki ve köylerinde unutulmakta olan eski örneklerin araştırılması yine de devam ettirilecektir.

Şeki Mevlid merasimleri bugün

Türkiye ve Azerbaycanda (Şekide) yaşatılmakta olan “Mevlid-I-Şerif” merasimleri arasında eski tarihi bağlar geçen yüzyılda yetmiş senelik bir ara verdikten sonra günümüzde yine de sürdürülmeğe başlamıştır.Millî ve bölgesel kültür kimlikleri ve özel karakterli sosyal şartlar zemininde bu kutsal törenin genel biçiminde ve musiki tertibatında tabii değışikler baş vermiş, şiir metinleri ile ifade olunan çeşitli konuların sıralanışı ve yorumlandırılmasında önemli farklılıklar meydana gelmiştir. XX. asrın başlarında Osmanlı İmparatorluğunun muhteşem camilerinde mevdidlerin düzenlenmesi bellidir. “ Mevlidin resmi törenle kutlanması 1910 dan itibaren kanunla kabul edilmiş ve bu törenlere Cumhuriyetin ilanına kadar devam edilmiştir” (7.15)

Şekin şehir medeniyetinin ayrılmaz bir parçası olmuş Mevlidlerin de eski zamanlarda mescitlerde yapılmış olması şüphesizdir Fakat takip olunduğu yetmiş yıl zarfında bu törenler evlere kaymış , resmi dini mühtevası ve hüviyetini bayram ziyafetlerine bırakmıştır. Ülkelerimizde yapılmakta olan “Mevlid-i-Şerif ” merasimi, dini-felsefi konular ve musiki açılarından karşılaştırılırken onların mekanı (cami veya şahsi evler) ve icra şekilleri (resmi din töreni yoksa ihsan sofraları ile birleşen ziyafete dönüşmesi) gibi etkenler başka unsurlar gibi musikini de uygun biçimlere sokar. Rengarenk biçimli Mevlid törenleri her ne kadar detaylı çözümlenmelere muhtaç olsa bile, belirttiğimiz miyar ve şartlar, sanırım, geçerliliğini yine de koruyacaktır. Şeki Mevlid merasimlerinin yeni metin terfibatı gibi musiki yönünün de uzmanlarca işlenmesi bu önemli unsurun mana ve güzelliklerini artırabilecektir.

Bağımsızlık döneminde Azerbaycanla Türkiye arasında kültür, sanat ve eğitim ilişkilerinin berpa olması Mevlidin musiki yönüne yeni esintiler getirdi. Genelde yeni ezgilerin ve okuma tarzının süzgeçten geçirilmek şartı ile mill kültüre kavuşması mümkün ve yararlı sanılmaktadır.

Mevlid-3 video-kasetinde Molla Bahramın, ustadı M.E. Hacımemmedovdan öğrendiği eski Şeki havalarına önceki kasetlerde rastlamadık. Azerbaycan musikisinin Zabul-Segah makamında Türk üslubuna yakın olan bir kaside de okunmuştur. Aynı merasimin (Mevlid-3) amatörce çekilmiş filminde ise Giriş bölümü Şekin tarihi ve tabii manzaralarını sergilerken Hz.Muhammede hasır olunmuş Türkçe bir ilahi bestesi seslendirilmiştir. Bölgenin eski musiki

geleneklerinin canlandırılması ve Anadoludan ilahi örneklerinin sızması Şeki merasiminde musiki yönünün işlenilmesini icabetmekdedir.

Mevlid-4 merasiminde Anadolu ilahilerinin kendine has bir şekilde icrası musiki tertibatına yeni renkler katmış ve sonuc olarak Azerbaycanda yeni ezgilerin Mevlidlere nüfuz etmesi için bir vesile de ortaya çıkmıştır. Tüm ezgilerin, özellikle de körtabii şekilde taklid olunanların başarılı olabileceğini söylemek biraz zordur ve Şeki mövludlarının musikisinde değişikliklerin başlatılması gündeme gelmiştir.

Kaynaklar

1. Günümüzde okunan MEVLİD-İ-ŞERİF. Derleyen Hattat Hafız Yusuf Tavaslı. İstanbul
2. Üzeyir Hacıbeyov. Azerbaycan halk musikisinin esasları. Bakü, 1985
3. Üzeyir Hacıbeyov. Azerbaycanın musiki hayatına bir nazar. Eserleri, Cilt 2, Bakü, 1965, s.216-224
4. Mahmud İsmayılov. Şeki (Tarihi oçerk) Bakü, 1982
5. Şeki Hanlığının tarihinden. Bakü, 1983
6. Fair Çelebi. “Azerbaycan Folkloru Antologiyası.Şeki folkloru”(2.cilt) Önsöz, Bakü, 2002
7. Necla Pekolcay. MEVLİD. (“Vesülatü-n-Necat”) Süleyman Çelebi. Ankara, 1997
8. Seyidova Saadet. Qedim Azerbaycan Merasim Musikisi. Bakü, 2005
9. Yanos Sipos. Azeri Folksongs, Budapest, 2004
- 10.Ferhadova Sevil. Obryadovaya Muzıka Azerbaydjana (Azerbaycanın Merasim Musikisi) Bakü, 1991
- 11.M.S.İsmayılov Azerbaycan Halk Musikisinin janrları. Bakü, 1984
- 12.Yılmaz Öztüna, Türk musikisi. Teknik ve Tarih. İstanbul, 1987
13. Lamiye Süleymanova. “Vesülatun-Nicat” elyazmaları üzerinde metinşinaslık bakımlarından bazı araştırmalar.Orta asır elyazmaları ve Azerbaycan medeniyetinin tarihi problemleri.YII. elmi-nezeri konfransın materialları.Bakıç2000çşş238-244
- 14.Kamandar Şerifli.Abdul Gani Nuhevi.Bakı,2002.

Notlar.

¹ Şeki şehri rayon (bölge) merkezi olarak Azerbaycan Cumhuriyetinin Kuzey-Batı semtinde, ülkenin başkenti Baküden 370 km aralı yerleşmiş, 1965 yılına kadar Nuha (Nuxa) adını taşımıştır. Bazı bilginler Nuha ile Ptalomeusun “Coğrafiya Talimatı”-nda adı geçen Niganın aynı olması kanaitindeler. “Şeki” ve kadim “Şakaşena” toponimi bu arazilerde yaşamış sak aşiretleri ile ilgilidir. Tarih boyunca Şeki Kafkas Albaniyası (IY-YIIyy.), Arab Hilafeti (YII-IX yy.). Şirvanşahlar devletlerine katılmış (XI.asirdan sonra), zaman-zaman bağımsız bir hanlık olarak komşuları ile siyasi ilişkilerde bulunmuştur.

² *Elimizde olan malzemeler Türkiye ve Azerbaycan,Şeki “Mevlid-i Şerif”merasimlerinin tespit edilmiş audio ve video kasetlerinden ibarettir: Anadolu kültürüne aid iki nümune (VCD ve audio kaset), Şekide yapılmış benzeri törenlerin dört tanesi (1 audio ve 3 video-kaset), ayrıca Azerbaycan Milli Konservatoriyasının hattı ile bildiri yazarınının 2005 ve 2006 senelerinde gerçekleştirdiği saha araştırmalarınının tespitleri ve s. Bu malzemeler büyük çalışmalar için yeterli olmasa bile, konunun ana çizgilerinin görüp, önemli soruların belirenmesinde başlanğıç bir nokta olabilir.*

³ *Şeki Mevlid merasimlerinin audio ve video kasetlerine bildirimizde aşağıdaki şekilde isnad edilmiştir:*

*Mevlid-1, audio kaset ,Şeki 1994 merasimi
Mevlid-2, video kaset ,Şeki ,Gışlag, 2005 merasimi
Mevlid-3, video kaset, Şeki, 2005 Cuma mescidi
Mevlid-4, video kaset ,Şeki 2006, Cuma mescidi
Merasim dışında da bazı ezgiler derlenilmiştir.,*

⁴ *Türkiyede üretilmiş olan malzemeler*

*1.MEVLİD-İ ŞERİF.Çağ kaset.Audio
2MEVLİD- İ ŞERİF İsmail Coşar .Video CD*

Notaya alınmış ezgilerin sırası

- Örnek 1 Hikayeti MEVLİD-İ ŞERİF.Audio kaset,1994
Örnek 2 Kasideyi MEVLİD-İ ŞERİF.Audio kaset,1994
Örnek 3 Cennet şarkısı(1)Audio kaset,1994
Örnek 4 Cennet şarkısı(2)Video kaset, Gışlag, 2005
Örnek 5 Kaside ,Audio kaset,1994
Örnek 6 İlahi(Arifsen,ar eyleme)Video kaset, Gışlag, 2005
Örnek 7 Merhaba,Audio kaset,1994
Örnek 8 Gel Mustafa Mevluduna.Söyledi Molla Behram(1959)Şeki
Örnek 9 Mevlud havası.Söyledi Nasiba Emir kızı(1924)Şeki,Gohmug köyü.
Örnek 10 Hakk Tealla Nur Bahri.Söyledi Molla Behram(1959)Şeki.

TEŞEKKÜRLERİM.Bir uzman olarak Şeki alan çalışmalarında bana yardımcı olmuş muhterem görevlilere,Şeki Medeniyet Şubesinin müdürü Elmira Memmedovaya,Medeniyet Evinin müdürü Vagif Kerimova ve özellikle de genç meslektaşım Yegane Memmedovaya teşekkür etmek bir zevk olmaktadır.